

שחיקה

עזה

גבולות הדיון הציבורי בישראל -

חקרה עזה

רקע

בשבת, 27 בדצמבר 2008, בשעה 11:30 בבוקר, פתחה ישראל, ללא אזהרה, בהפצצות מסיביות על רצועת עזה. בהתקפה שנמשכה עד ה־18 בינואר 2009, נהרגו 1,387 פלסטינים ובהם 773 שלא השתתפו בלחימה. בין ההרוגים היו 320 קטינים, 109 נשים מעל גיל 18, 330 לוחמים ו־248 שוטרים. בפרק זמן זה נהרגו בישראל שלושה אזרחים ואיש כוחות הביטחון בהתקפות טילים וחמישה חיילים בלחימה בעזה. ארבעה חיילים נוספים נהרגו מאש כוחות צה"ל. לפי נתוני האו"ם נהרסו במתקפה כ־3,500 בתים. תשתית הכלכלה שהייתה רעועה ממילא, קיבלה מכה אנושה עם ההרס המסיבי של מפעלים, שטחי חקלאות, מתקני מים ותשתיות.

באפריל 2009, הקים נשיא המועצה לזכויות אדם באו"ם משלחת שהוסמכה לחקור הפרות של המשפט הבינלאומי ההומניטרי ושל משפט זכויות האדם הבינלאומי במהלך המתקפה על עזה. בראש המשלחת הוצב השופט ריצ'רד גולדסטון. ממשלת ישראל סירבה לשתף פעולה עם משלחת האו"ם לצורך החקירה. בספטמבר 2009 העבירה המשלחת את מסקנותיה למועצת זכויות האדם באו"ם שאישרה אותן ברוב קולות. מסקנות אלו לא ניקו את ארגון החמאס מאשמת הפרת החוק הבינלאומי, אולם בראש ובראשונה, הפנו אצבע מאשימה לעבר ממשלת ישראל כחשודה בפשעי מלחמה במהלך המתקפה על עזה.

הקדמה

על אף שמעטים בלבד בישראל קראו את דו"ח גולדסטון, הגישה הרווחת היא שהדו"ח חד צדדי, ועל כן אינו הוגן ולא משקף נאמנה את אופי פעילות הצבא הישראלי במתקפה על רצועת עזה. הדו"ח מעלה חשדות חמורים כלפי ישראל בפשעי מלחמה שנעשו על ידי הצבא בעת המתקפה על עזה. הדו"ח מוסיף וטוען שממשלת ישראל אחראית על קביעת חוסר הבחנה בין אזרחים ללוחמים ברצועת עזה במכוון, ובכך נתנה לצבא רשות לבצע פעולות התקפיות נגד אזרחים ונגד בתים ומבני ציבור, דבר המהווה הפרה בוטה של החוק הבינלאומי ונחשב לפשע מלחמה באופן מובהק. על אף שחשד לפשעי מלחמה הוא עניין חמור בכל קנה מידה, החליטה ממשלת ישראל, למרות פנייתם של מחברי הדו"ח, שלא לשתף פעולה עם ועדת החקירה ולהתעלם ממסקנותיה. המידע שהתפרסם במהלך השנה האחרונה בדו"חות שונים בארץ ובעולם, לא זכה לחשיפה של ממש בישראל ולא הצליח להוביל לדיון ציבורי בשאלות של מוסר ואחריות כלפי התושבים בעזה. התקשורת הישראלית, ישרה קו עם מדיניות הממשלה, ולא דנה באופן ענייני באירועים המעלים חשד להפרות של החוק הבינלאומי. היא עסקה בעיקר בביקורת על מניעיהם של כותבי הדו"ח, הציגה אותם כחד צדדיים וכאנטי ישראליים, ובכך עמלה לערער את אמינותם ואת אמינות הדו"ח בעיני הציבור. התקשורת והמערכת הפוליטית בחרו לתקוף את ה"שליח" וחיצי ההאשמות הופנו כלפי העומד בראש הוועדה השופט גולדסטון, אשר טענו כלפיו שניסח דו"ח מוטה, מעוות ומסולף, תקפו את מועצת זכויות האדם ששלחה את השופט גולדסטון לחקור, וכן טענו כי עדויות הפלסטינים המרואיינים

בדו"ח שקריות, וכי אין איזון בין עדויות של פלסטינים לבין עדויות של ישראלים.

הציבור בישראל נחשף למידע דל ביותר על המתרחש ברצועה: כתבות בודדות בתקשורת הישראלית עוסקות באופן ישיר במצבם של הפלסטינים ברצועת עזה, סיפורי החיילים החוזרים מהפעילות הצבאית וכן הביקורת שמוטחת בישראל ברחבי העולם גם הם פותחים פתח למי שרוצה לדעת. פיטות מידע אקראיות אלו עשויות ליצור הבנה גם בקרב הישראלים שישנם ברצועת עזה אנשים שחיים תחת סגר, כיבוש, עוני ופחד והמתקפה האחרונה של ישראל הייתה חוויה קשה וטראומטית במיוחד עבורם. נשאלת השאלה מה כל אחת ואחד עושה עם רסיסי הידע הזה, האם ניתן להתכחש אליו לחלוטין או אולי הוא נשאר כאן בינינו בלתי מדובר, ובעצם - מושחק?

המתקפה על עזה מזמנת אפשרות לבחון את מנגנוני ההשתקה הפועלים עלינו כאזרחים מכוחה של המדינה, ואלו שפועלים עלינו כבני אדם המתקשים לעמוד בדיסוננס שבין הצורך להגן על עצמנו ועל הקרובים אלינו ביותר, לבין הידיעה שיש לנו אחריות כבני אנוש כלפי זולתנו גם במצב של מלחמה ובוודאי במצב של כיבוש.

חי ומה חושתק במרחב הציבורי הישראלי?

חי חושתק?

בישראל, נושא 'הביטחון הלאומי' נתפס כעניינם של יודעי דבר בנושאי ביטחון, קבוצה מצומצמת ואקסקלוסיבית המורכבת בעיקר מאנשי צבא בהווה ובדימוס. רוב אוכלוסיית ישראל נותרת מחוץ למעגל הלגיטימציה של הזכות לדעת, להתבטא ולפעול בכל הקשור לנושאי שלום וביטחון. לנשים, לפלסטינים תושבי ישראל, למזרחיים, לחרדים, מי שלא שירתו בצבא, לבעלי מוגבלויות ולמהגרים יש ייצוג מזערי בתקשורת הישראלית בתקופות של הסלמת האלימות הפוליטית. קבוצות אלו הן גם בעלות ייצוג נמוך במרכזי קבלת החלטות בנושאים של שלום וביטחון ודעתן על פי רוב אינה בעלת תוקף כשל האליטה הצבאית של המדינה.

**אלה מבת ים:
"הייתי רוצה שהקול הנשי יישמע
גם בשיחות השלום. הרי הם יושבים
בחדרים ודנים בתחום הכלכלי,
הביטחוני, והייתי רוצה שיהיה 'חדר
נשי' בשיחות השלום. חדר שבו
ישמעו קולות של נשים, שיישבו
וידברו שלום והקולות האלה יכנסו
לדיון הראשי".²**

2 נשים אל מול השלום: קולות מישראל, נציבות הנשים הבינלאומית לשלום ישראלי-פלסטיני צודק ובר-קיימא, דצמבר 2009 (IWC, עמ' 20)

מה חושקת?

במהלך ימי המתקפה היו ברצועת עזה כ-40,000 נשים בהריון. נשים הרות לא יכלו לצאת ממקום מקלטן כדי ללדת בבית החולים או כדי לקבל טיפול רפואי. גם אלו שהגיעו לבתי החולים לא קיבלו טיפול הולם בשל קריסת בתי החולים המטפלים בנפגעי ההתקפה.³

**בערך בשעה 3 אחה"צ חדר פגו זרחני
מבעד לתקרת הפרוזדור של הבית.
הפגז היכה הישר על ראשו של בעלי.
ראשו של בעלי נערף וילדי, זימד
וחמזה מתו כמעט מיד. האש הייתה
בכל מקום. היה חם מאוד. בני זימד
צעק "אש, אש". שמעתי אותו אומר
את ה'שהאדה' ואז הוא השתק...⁴**

חומת ההשתקה עצרה את המראות הקשים מרצועת עזה המותקפת מלהגיע אל כלל הציבור הישראלי. למרות הדיווחים הרבים שיצאו מרצועת עזה אל העולם על הרג אזרחים, בהם מאות נשים וילדים, הרס אלפי בתים ומבני ציבור, מצוקת חולים ופצועים והפגזות על ריכוזי פליטים, הרי שהתקשורת הישראלית מיעטה בפרסום האירועים שהתרחשו בעזה בעת המתקפה ובדיווח על מצב האוכלוסייה לאחריה.

UNFPA Press Release: "Pregnant Women and Newborns are Unseen Victims of Gaza Conflict, Warns UNFPA". 15/1/2009. (accessed on 30/12/2009) <http://web.unfpa.org/news/news.cfm?ID=1245>. מתוך הדו"ח לעיתונות של קרן האוכלוסין לאו"ם.

PCHR- From the in the report "Through Women's Eyes" www.pchrgaza.org

חומת ההשתקה חסמה במהלך המתקפה על עזה גם את קולות ההתנגדות מתוך החברה הישראלית למתקפה. דיווחים על הפגנות, פרסום מאמרי דעה שכנגד והבאת מרואיינים/ות המבקרים את פעולות הממשלה כמעט ולא קיבלו ביטוי וחשיפה בכלי התקשורת הפופולאריים בישראל. העלאת ביקורת והתנגדות מבית לפעולות הצבא נתפסות בישראל במקרה הקל כחסרות אחריות, ובמקרה החמור יותר כבלתי פטריטיות וכפוגעות בביטחון המדינה ובאזרחיה.

את מי ואת מה משרתת ההשתקה?

המדינה ורווחיה מההשתקה

השתקת הדיון הציבורי משרתת בראש ובראשונה את מוסדות המדינה הפוליטיים והצבאיים. היעדרו של דיון ציבורי נוקב בכל הקשור לפעולות הממשלה והצבא מאפשר למוסדות אלו לפעול ללא ביקורת ציבורית ממשית על פעילותן.

פעולות של סגר והתקפה צבאית שאינן מבחינות בין אזרחים חפים מפשע ללוחמים, יכולות להתרחש רק כאשר קיימת בישראל השתקה של תפיסה מורכבת של המציאות הפלסטינית. מציאות הכוללת בני אדם היכולים לעורר בנו רגשות שונים, שמייצגים מגוון רעיונות ותפיסות עולם. ככל שעובר הזמן והסכסוך מעמיק, כך גם גובר הפחד ורגשות של אמפתיה לסבל הפלסטיני מתפוגגים. מציאות זו מקלה על יכולת הגיוס הלאומית למלחמה, ומונעת ערעור על הפשטות שבהשטחת בתים, כתישת בתי ספר וטבח בני אדם. כל ידע המייצר מורכבות בניגוד לתפיסת המציאות בגוונים של שחור ולבן (איתנו או נגדנו) נחשב לידע מסוכן וחרני.

השתקת הדיון הציבורי עוזרת למדינת ישראל להימנע מקבלת אחריות על מעשיה. הכחשת הסבל והעוול מעניקה לגיטימציה לפעולות צבאיות מסוג זה. כל עוד הציבור הישראלי אינו מערער על המתקפה ברצועת עזה, מדינת ישראל יכולה להתמודד עם האשמה שמטיל לפתחה העולם כולו.

ניצוד פועל חנגון ההשתקה?

מנגנון ההשתקה פועל על הציבור הישראלי באמצעות יצירת הפרדה ולעומתיות – אנחנו או הם.

חיים בצל הפחד - קיום המדינה אינו נתפס כמצב נתון ובטוח. בסופו של דבר הקיום הפיזי והלאומי יתאפשר רק לאחד מהצדדים - אנחנו או הם. רמת ההפחדה הגבוהה אליה נחשפים אזרחי ישראל באמצעות הפוליטיקאים והתקשורת מערערת את תחושת הביטחון הלאומי והאישי.

חיזוק סטריאוטיפים - בניית תפיסת העצמי הלאומי-יהודי כמוסרי, אנושי, תרבותי, חפץ שלום, ובניית הסטריאוטיפ של הפלסטיני ככל מה שהפוך מזה. דימויים אלה מובילים לאמונה שאין פרטנר ואין עם מי לדבר.

חוסר במידע - מערכות החינוך והתקשורת ממעטות להעביר ידע ומידע המייצרים תפיסה מורכבת של החברה הפלסטינית. בכך מחוזקים הסטריאוטיפים והאיום מעצם קיומו של "האחר" מעבר לגבול.

פסילת אלטרנטיבות פוליטיות - כל ביקורת, פעולה וחזון אלטרנטיבי שאינם מחייבים עם הקו הרשמי של מדינת ישראל, נתפסים כמנוגדים לאינטרסים החיוניים של במחון המדינה, ובמצבים מסוימים גם כבגידה בהם.

הצינור הישראלי והפסדיו מההשתקה

מנגנון ההשתקה פועל בהצלחה גם משום שהוא מבסס את כוחו על יצירת דיסוננס לכאורה בין נאמנות לקולקטיב החברתי אליו אנו משויכות/ים באופן 'טבעי' לבין נאמנותנו למידת הצדק. תחושת הדיסוננס הזו מלווה פעמים רבות נשים וגברים בישראל בנוגע לכיבוש המתמשך, לסגר המכביד, מניעת חופש תנועה לתושבי השטחים הכבושים ועוד. מדובר בהכחשה של האחריות הישראלית למצב המלחמה, הכחשה המאפשרת להתמודד ביתר קלות עם חוסר התכלית ואכזריותה של המלחמה האין סופית. השטחת המציאות מקלה את ההתמודדות האישית של אזרחי המדינה עם המציאות הקשה והמורכבת. אך זו גם תפיסת מציאות המתעלמת ממורכבויות של שיח ותפיסות עולם, וככזו מתקשה לראות למרחק, לקראת אופק מדיני העשוי להתפתח באזורנו. מכאן שאם אנו, כאזרחים/ות משתפים/ות פעולה עם המבט הסטריאוטיפי על הפלסטינים והמאבק הפלסטיני הרי שכולנו נידונים/ות לשמש כלים בשדה השחמט של הפוליטיקה של הסכסוך, ולא יותר מכך.

**פסיה מאילת:
"כנשים, יש לנו בעיה, כי אנחנו
שלחנו אותם [את הבנים שלנו]
לקרבי. אני הפסקתי לעמוד בנשים
בשחור כי הבנים שלי רצו להתקבל
ליחידה מיוחדת. אנחנו רוצות שלום?
באיזה בית הבנים גדלו? לא אנחנו
חינכנו אותם שילכו לקרבי? בנוער
מרצ מפנינים ואחר כך הולכים
לקרבי".⁵**

לעומת זאת, ככל שנדרוש לדעת, נתור אחרי הידע, ונצפה לדיון ציבורי אמיתי על מושגי הביטחון הישראליים, ובעיקר אם ניצור מהגוש חסר השם של האיום/העם הפלסטיני דמויות, סיפורים, חוויות, קשרים, שמות, רעיונות, הרי שכך אנו מגדילים את מעורבותנו כאזרחיות ואזרחים חושבים, המסוגלים ליצירתיות וחדשנות בשדה הפוליטי של חיינו.

פשע מלחמה

פשע מלחמה היא עבירה בת ענישה לפי המשפט הבינלאומי, בשל הפרה של חוקי המלחמה על-ידי אדם או קבוצה של אנשים, אנשי צבא או אזרחים. כל הפרה של חוקי המלחמה היא פשע מלחמה.

**פשעי מלחמה הם בין היתר:
רצח המוני של אזרחים חפים מפשע;
הגליה של קבוצה גדולה של אנשים;
שימוש בנשק בלתי קונבנציונלי
עונשים קיבוציים;
הריסת בתים כענישה;
מניעת אספקת מזון, ציוד רפואי
ועוד.⁶**

דיני המלחמה מתווים שני עקרונות מהותיים: האחד, עיקרון ההבחנה – יש להבחין בין אזרחים לבין לוחמים, יש להבחין בין מתקנים צבאיים לבין מתקנים אזרחיים. השני: עיקרון המידתיות – פגיעה אינה לגיטימית אם תוביל לפגיעה לא מידתית באזרחים ובמתקנים אזרחיים.

**זה בעצם היה לש"ב (לוחמה בשטח
בנוי). זה ההבדל בין לש"ב לעימות
מוגבל. לש"ב אומר שאדם זה אויב,
אין הבדל בין חף מפשע לאויב.
(עדות חייל צה"ל שהשתתף בלחימה
בעזה, מתוך דוח של שוברים
שתיקה, עמ' 18)⁷**

ביום ה-20 בינואר 2009 פנו מספר ארגוני זכויות אדם בישראל⁸ ליועץ המשפטי לממשלה, בדרישה להקים מנגנון חוקר אשר יקיים חקירות עצמאיות ואפקטיביות, בכל הנוגע ללחימה של הצבא הישראלי בעזה ובין היתר במקרים בהם עולה חשד, כי כוחותיה

6 מתוך אמנת ג'נבה הרביעית.

7 שוברים שתיקה "חיילים מספרים על מבצע 'עופרת יצוקה' עזה 2009" יוני 2009
http://www.shovrimshatika.org/oferet/Hebrew_oferet.pdf

8 האגודה לזכויות האזרח בישראל, במקום, בצלם, גישה, המוקד להגנת הפרט, הוועד הציבורי נגד עינויים, יש דין ורופאים לזכויות אדם.

של ישראל אחראים להפרות של המשפט ההומניטרי הבינלאומי. ארגון איתך מעפי – משפטניות למען צדק חברתי הצטרף אל פניית הארגונים בבקשה לבחון את פעולות צבא על רקע היקף הפגיעה בילדים ונשים והחשד הכבד העולה מכך שישראל לא פעלה בהתאם לחוקי המשפט הבינלאומי. תגובת היועץ המשפטי לממשלה הייתה כי ישראל "פעלה בהתאם לעקרונות דיני הלחימה של המשפט הבינלאומי, לרבות הקפדה על עיקרון ההבחנה והמידתיות."⁹

קול אחד חיישוני הגבול עם רצועת עזה

במהלך העשור האחרון חיים תושבי היישובים מסביב לרצועת עזה תחת אימת הקסאמים בעוד שתושבי רצועת עזה עצמה חיים תחת סגר הדוק והפצצות אימתניות מהאוויר שהביאו הרס והרג כמעט לכל בית בשנים האחרונות.

בתקופה זו, הדמוניזציה של "האחר" התעצמה בכל צד, התקווה התמעטה, יצר הנקם עלה, והנכונות ללכת רחוק יותר עם האלימות קיבלה יתר לגיטימציה בשני הצדדים. ובכל זאת, אצל חלק מתושבי שדרות ועוטף עזה, ישנה הבנה שבמקום שיש בני אדם יש אנושיות. מתוך כך קמה באזור שדרות קבוצת "קול אחר" הדורשת להפסיק את מעגל הדמים בין יישובי הדרום לרצועת עזה וקוראת לפתרון אזרחי של הסכסוך הפוליטי. מאז קיומה טורחים אנשי הקבוצה לשמר קשרי טלפון ואינטרנט עם תושבים ברצועת עזה. קשרים אלו נשמרו גם במהלך ההתקפה בינואר 2009, תוך הבנה שקשר אנושי שנשמר בין שני צדי הגבול מאפשר את שימור האמון והתקווה גם במצב של סכסוך אלים.

"אני פוחדת מהקסאמים. מאז פרצה המלחמה כמעט ולא הרהבתי עוז לחצות את גבולות הרחוב. אבל מפחיד אותי הרבה יותר השיח הציבורי והתקשורתי המונוליטי והמתלהם שהוא בלתי ניתן להבקעה... מפחיד אותי כמה מעט במה יש לקול האחר, וכמה קשה להביע אותו מכאן. אני מוכנה לשלם את מחיר הבידוד, אבל לא את מחיר הפחד."¹⁰

9 מכתב תשובה מלשכת היועץ המשפטי לממשלה ל"אתך-מעכי" מתאריך 9.3.2009.

10 נעמיקה ציון: "לא בשמי ולא למען בטחוני", פורסם: 12.01.09 ynet.

השתקת ההתנגדות חנית: המאבק הפחייסטי

במהלך המתקפה על עזה נשים רבות יצאו להפגין כנגדה וניסו להציג דעה אחרת בתקשורת, אולם גם מיעוט ההתייחסות התקשורתית לוותה בהגחכה וזלזול. יתרה מכך, המשטרה פעלה למניעת קיומן של הפגנות על ידי מעצר מפגינות/ים, החזקתן/ם במעצרים ממושכים, זימונן/ם לחקירות, הצגת ההפגנות כהפרות סדר ועוד.¹¹

רבות מהדוברות כנגד המתקפה היו נשים מארגונים פמיניסטיים בישראל. נשים אלו מביאות עמן תפיסת עולם רחבה אל החברה הישראלית. מדובר בחזון אלטרנטיבי המתייחס ליחסים בין המדינה לאזרחיה, בין דת למדינה, ליחסי יהודים ופלסטינים בישראל, ליחסי מרכז ופריפריה, לנושאי כלכלה וביטחון. הראייה הפמיניסטית קושרת בין דיכוי אחד למשנהו בתוך החברה ולכן הפתרונות שהיא מציעה אינם עבור קבוצה אחת על חשבון האחרת, אלא כאלה שכלל החברה עשויה ליהנות מפירותיהם. זהו חזון הנתפס לא פעם כנאיבי, אולם למעשה, מדובר כאן בהתמודדות לא קלה עם ידע שפתוח למורכבות, מאפשר כניסת חוויות חדשות, רעיונות בלתי מוכרים ומשתף קולות וחוויות של אנשים מחוץ לקבוצת השתייכות המיידית.

ראוייה הובילה את הקבוצה שלנו. בערך 15 או 20 נשים. אמרתי לה 'תראי, חייל יוצא מהבית'. היא אמרה 'אל תדאגי, תהיי חזקה'. אחת השכנות שלנו הרימה מעלה את ילדה. ראינו את החייל יוצא החוצה. הילדים צרחו והוא ידה כדור אחד לראש שלה. זה הפיל אותה. ראיתי אותו יורה. הוא היה במרחק של כמאה מטר ממני, בבית של פארס אל נג'ד. הוא היה בפנים אך כיוון את הנשק החוצה.¹²

רכישת ידע כזה מעניקה ביטחון לבחון אלטרנטיבות לפעולה שטרם נסו עבר.

11 מתוך סיכום תקשורת של קואליציית נשים לשלום, http://coalitionofwomen.org/home/hebrew/activities/media_project/monthly_summaries/octos_jan09

12 Human Rights Watch- "White Flag Deaths - Killings of Palestinian Civilians during Operation Cast Lead", 2009 August, <http://www.hrw.org/en/reports/2009/08/13/white-flag-deaths>

פעילותן של נשים פמיניסטיות בישראל כנגד הכיבוש נתפסת בחברה הישראלית כהזדהות יתר עם האויב תוך ויתור עד כדי בגידה באינטרסים החיוניים של ישראל. תפיסה זו מנוגדת לתפיסת עצמן כנאמנות לערכי הצדק וכנאבקות כנגד דיכוי באשר הוא, ללא קשר למוצא, לאום, מגדר ודת. הגישה המניעה את פעולות הממשלה והצבא הישראלי, זו המנוהלת על פי כללי משחק סכום-אפס, אינה מקובלת בתנועה הפמיניסטית החותרת לסיום הכיבוש ולהשגת שלום צודק. במקומה מוצגת תפיסת עולם הרואה אפשרות ליצירת שינוי פוליטי באופן המשלב את רצונות וצרכי כל הצדדים המעורבים בסכסוך. הפשרה אינה נתפסת כחולשה, וגם לא כוויתור על משאבים חיוניים לקיום החברה והמדינה, וצעדים לשלום מושגים לתפיסתן, באמצעות התדיינות בין הצדדים ולא מכוח עליונות צבאית של צד זה על האחר.

הפניות לדוחות ואחרים על החתקפה בעזה

קבוצת "קול אחר": <http://www.othervoice.org/welcome-heb.htm>
אמנסטי אינטרנשיונל-ישראל "22 יום של הרס וחורבן", יולי 2009
http://www.amnesty.org/en/library/asset/MDE15/015/2009/en/bedfc852-224a-4a7b-a5de_5c17d00e9b0a/mde150152009heb.pdf
בצלם- "דרוש חשבון נפש-בצלם מפרסם את מספרי ההרוגים במבצע עופרת יצוקה", ספטמבר 2009
http://www.btselem.org/Hebrew/Press_Releases/20090909.asp
הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל "ללא היסוס - השינויים בתורת הלחימה של צה"ל לנוכח מבצע 'עופרת יצוקה'", דצמבר 2009
http://www.stoptorture.org.il/files/lelo_Hisoos_HEB_WEB.pdf
שוברים שתיקה "חיילים מספרים על מבצע 'עופרת יצוקה' עזה 2009" יוני 2009
http://www.shovrimshatika.org/oferet/Hebrew_oferet.pdf
בלוג של ד"ר מונה אל פרה מעזה: [http://fromgaza.blogspot.com/Human Rights in Gaza and Israel during the Hostilities: Reports from Israeli Human Rights Groups](http://fromgaza.blogspot.com/Human_Rights_in_Gaza_and_Israel_during_the_Hostilities:_Reports_from_Israeli_Human_Rights_Groups)

<http://gazaeng.blogspot.com>
UNIFEM - "voicing the needs of women and men in Gaza" 2009
http://www.unifem.org/attachments/products/UN_Gender_Needs_Survey_for_the_Gaza_Strip.pdf
Report of the United Nations Fact Finding Mission on the Gaza Conflict (Goldstone Report), 2009 September
<http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/12session/A-HRC-12-48.pdf>
OCHA-Gaza Crisis Responses, JUNE 2009
http://www.ochaopt.org/gazacrisis/admin/output/files/ocha_opt_gaza_response_database_report_june_2009.pdf
Human Rights Watch- "White Flag Deaths - Killings of Palestinian Civilians during Operation Cast Lead"
2009 August
<http://www.hrw.org/en/reports/2009/08/13/white-flag-deaths>

